

FUNKCINĖS ZONOS VISAGINO SAVIVALDYBĖS, IGNALINOS IR ZARASŲ RAJONŲ SAVIVALDYBIŲ TERITORIJOSE (VIZA) 2024–2029 M. STRATEGIJA

I SKYRIUS TERITORIJA, KURIOJE ĮGYVENDINAMA STRATEGIJA

Funkcinę zoną sudarančios savivaldybės, jų gyventojų skaičius ir teritorijos plotas. Visagino savivaldybės, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių teritorijose funkcinę zoną (toliau – funkcinė zona VIZA) sudaro Visagino savivaldybė, Ignalinos rajono ir Zarasų rajono savivaldybės. 2023 m. pradžioje funkcinėje zonoje VIZA gyveno 48 206 gyventojai¹, iš jų Visagino savivaldybėje gyveno 19 691 gyventojas (iš jų gyvenantys mieste 19 478, kaime – 213), Ignalinos rajono savivaldybėje – 14 147 gyventojai (iš jų gyvenantys mieste 5 636, kaime – 8 511), Zarasų rajono savivaldybėje – 14 368 gyventojai (iš jų gyvenantys mieste 6308, kaime – 8060). Funkcinės zonos VIZA teritorija užima 2839 km², iš jų: Visagino savivaldybės teritorija – 58 km², Ignalinos rajono savivaldybės teritorija – 1447 km², Zarasų rajono savivaldybės teritorija – 1334 km².

1. Vykdamas Vietos savivaldos įstatyme nustatytą savarankiškąją savivaldybių funkciją „Sąlygų verslo ir turizmo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas“ (VSI 6 straipsnio 38 punktas)², funkcinės zonos VIZA savivaldybių socialinių ir ekonominių ryšių (toliau – ryšiai) susiformavimą ir stiprinimą gali lemti šios prielaidos:

1.1. *Darbuotojų švytuoklinė migracija.* Tarp funkcinės zonos savivaldybių didžiausia darbo vietų pasiūla yra Visagino savivaldybėje. 2023 m. Visagino savivaldybėje pagal ekonominės veiklos rūšis iš viso dirbo 4127 darbuotojai, Zarasų rajono savivaldybėje – 2065 darbuotojai, Ignalinos rajono savivaldybėje – 1754 darbuotojai. Visagino savivaldybės teritorijoje vystosi pramonės sektorius, veikia stambūs darbdaviai (valstybės įmonė Ignalinos atominė elektrinė (toliau – Ignalinos atominė elektrinė), UAB „Visagino linija“, UAB „Intersurgical“, UAB „Visatex“), didėja ekonominių veiklų įvairovė, pavyzdžiui, kuriasi baldų gamybos, medicininės įrangos, maisto ir kt. pramonės įmonės.

Tai skatina švytuoklinę įmonių ir įstaigų darbuotojų migraciją iš kaimiškųjų rajonų savivaldybių, sąlygojamą darbo vietų stygiaus gyvenamojoje teritorijoje ir finansinės motyvacijos – didesnio vidutinio darbo užmokesčio. Visagino savivaldybėje 2023 m. vidutinis mėnesinis darbo užmokestis sudarė 1753,4 Eur, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėse – atitinkamai 1654,6 Eur ir 1379,0 Eur.

¹ Čia ir toliau naudojami Valstybės duomenų agentūros, Švietimo valdymo informacinės sistemos ir kt. oficialiai skelbiami, savivaldybių informacinėse sistemose sukaupti duomenys

² LR vietos savivaldos įstatymas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>

Švytuoklinei migracijai palaikyti yra palanki geografinė funkcinės zonos savivaldybių padėtis. Visi funkcinę zoną VIZA sudarančių savivaldybių centrai (Visaginas, Ignalina ir Zarasai) yra išsidėstę 25–45 min. kelionės automobiliu atstumu, kuris nuo Zarasų iki Visagino – 25 km, nuo Visagino iki Ignalinos – 41 km, nuo Ignalinos iki Zarasų – 55 km. Be darbo vietų pasiūlos ir santykinai didesnio darbo užmokesčio Visagino savivaldybės teritorijoje darbo švytuoklinę migraciją palaiko verslo įmonės, tokiu būdu apsirūpindamos trūkstamais žmogiškaisiais ištekliais. Atliktos įmonių apklausos duomenimis, Visagino mieste įsikūrusi UAB „Visatex“, kurioje dirba 345 darbuotojai, organizuoja 24 darbuotojų, gyvenančių Ignalinos rajone (daugiausia – Dūkšto mieste), pavėžėjimą įmonės transportu, dar 10 Zarasų rajono gyventojų vyksta į šią įmonę viešuoju arba nuosavu transportu. Savo transportu iš Ignalinos rajono apie 80 darbuotojų atsiveža Visagine įsikūrusi UAB „Intersurgical“ (iš viso įmonėje dirba 200 darbuotojų). UAB „Visagino linija“, turinti 491 darbuotoją, kasdien atsiveža 94 darbuotojus, dar apie 50 darbuotojų iš Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybių į įmonę atvyksta nuosavu ar viešuoju transportu. Švytuoklinė įmonių / įstaigų darbuotojų migracija būdinga ir viešojo sektoriaus įstaigų ir organizacijų darbuotojams. Pavyzdžiui, remiantis Visagino savivaldybės administracijos duomenimis, Visagino savivaldybės įstaigose dirba 165 darbuotojai iš Ignalinos rajono ir Zarasų rajono savivaldybių.

Visagino savivaldybei, lyginant su Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėmis, būdingos stambesnės gamybos ir statybos sektoriaus įmonės, kitų savivaldybių ekonomika labiau diversifikuota. Visagino savivaldybėje veikiančiose apdirbamosios gamybos ir statybos įmonėse 2023 m. dirbo 45,1 proc. visų dirbančių asmenų (iš 4891 asmens), tuo metu Zarasų rajono savivaldybės įmonėse – 25,1 proc. (iš 2782 asmenų), Ignalinos rajono savivaldybėje – 25,9 proc. (iš 2498 asmenų), t. y. Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybėse proporcingai daugiau dirbančiųjų užimti prekybos, paslaugų sektoriuose (įskaitant viešąjį sektorių). Taip sukurama darbo vietų pasirinkimo alternatyva Visagino gyventojui. Darytina išvada, kad švytuoklinė darbuotojų migracija sudaro prielaidas pasireikšti ir susiformuoti judėjimo srautams tiek į Visaginą, tiek iš Visagino į Ignalinos rajono ir Zarasų rajono savivaldybes.

1.2. *Inžinerinės pramonės specialistų profesinis rengimas.* Visagino technologijos ir verslo profesinis mokymo centras (toliau – VTVPVC) daug metų pirmauja šalies profesinių mokyklų reitinge, sudarytame pagal akademinis mokinių pasiekimus. VTVPVC specializuojasi rengiant ir perkvalifikuojant darbuotojus inžinerinės pramonės poreikiams, įsteigtas ir efektyviai veikia Sektorinis energetikos praktinis mokymo centras. Remiantis VTVPVC duomenimis, be Visagino savivaldybės gyventojų, įstaigos bendrojo ugdymo programose mokosi moksleiviai iš Zarasų rajono (6 proc. visų centro mokinių) ir Ignalinos rajono (6,6 proc. visų centro mokinių) savivaldybių, todėl iš mokyklos absolventų formuojasi bendra funkcinės zonos VIZA darbo rinka. VTVPVC galimybės rengti reikiamo profilio specialistus buvo viena iš paskatų užsienio investuotojui UAB „Intersurgical“ pasirenkant Visagino savivaldybę investicijoms ir įmonės plėtrai.

1.3. *Nevyriausybinių sektoriaus ir vietos verslo bendradarbiavimas.* Funkcinėje zonoje VIZA plėtojamas viešojo sektoriaus, NVO ir verslo bendradarbiavimas, peržengiantis savivaldybių ribas. 2009 metais pradėjusi veiklą asociacija Zarasų–Visagino regiono vietos veiklos grupė, šiuo metu vienijanti 52 narius, įgyvendina 2023–2029 m. Vietos plėtros strategiją³. Visagino ir Zarasų rajono savivaldybės kartu dalyvauja VŠĮ Zarasų ir Visagino žuvininkystės regiono vietos veiklos grupės veikloje. Visagino, Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybės iki 2024 metų dalyvavo Viešosios įstaigos „Euroregiono Ežerų kraštas direktorato biuras“ veikloje, inicijuodamos ir įgyvendindamos įvairius vietos, regioninius, nacionalinius bei tarptautinius projektus.

³ <https://zarasai.vvg.lt/>

Funkcinės zonos VIZA savivaldybės turi ilgametę bendradarbiavimo patirtį, yra viešosios įstaigos Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros agentūros, kuri 2006–2020 m. užtikrino ir organizavo Ignalinos atominės elektrinės regiono savivaldybių (Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų) bendradarbiavimą, socialinės ir ekonominės plėtros priemonių inicijavimą ir koordinavimą, steigėjai. Funkcinės zonos savivaldybės kartu sėkmingai įgyvendino Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų eksploatavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemones, skirtas sušvelninti neigiamus socialinius ir ekonominius padarinius regione nutraukus atominės elektrinės eksploatavimą, finansuojamas iš Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų.

1.4. *Funkcinės zonos savivaldybių teritorijų specifiniai turizmo ir rekreaciniai išteklių:* Aukštaitijos nacionalinis parkas, Gražutės ir Sartų regioniniai parkai, turistus traukia Zarasų, Ignalinos miesto, Strigailiščio ir Palūšės kaimų dalių kurortinės teritorijos, kultūros ir gamtos paveldo objektai, tokie kaip Stelmužės ažuolas, Ladakalnis, Antazavės dvaras, Palūšės bažnyčia, Bitininkystės muziejus, Ginučių vandens malūnas ir kt. Pastaruoju metu traukos objektais tampa Visagino savivaldybėje esantys objektai, susiję su Ignalinos atominė elektrine – Ignalinos atominės elektrinės informacijos centras, Ignalinos atominės elektrinės valdymo pulto treniruoklis (simulatorius), pritraukiantys lankytojų (2023 m. 4823 asmenys apsilankė Ignalinos atominėje elektrinėje ir 3107 asmenys – Visagino mieste ir Ignalinos atominės elektrinės valdymo pulto treniruoklyje⁴). Labai skirtingų pagal tematiką turizmo objektų pasiūla gali paskatinti lankytoją pasirinkti maršrutą keliose savivaldybėse. Kuriami bendri turizmo maršrutai (pvz., turizmo maršrutas „Rojus yra“⁵, jungiantis Ignalinos ir Zarasų savivaldybių teritorijoje esančius objektus). Esami funkciniai ryšiai ir bendros savivaldybių veiklos svarba užtikrinant turizmo plėtros funkciją yra įvertinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane⁶. Siekiant įveikinti ir plėtoti turimus turizmo rekreacinius išteklius, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane siūloma kurti „rekreacinės partnerystės ryšius tarp Utenos, Zarasų, Dusetų, Ignalinos, Švenčionių arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvaro sodybų, etnografinių kaimų, architektūrinio, memorialinio paveldo arealų, skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendras koordinuotų veiksmų plėtros strategijas“.

2. Vykdamas Vietos savivaldos įstatyme nustatytą savarankiškąją savivaldybių funkciją „*Socialinių paslaugų teikimo užtikrinimas planuojant ir organizuojant socialines paslaugas, kontroliuojant bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę, taip pat socialinių paslaugų įstaigų steigimas ir išlaikymas*“ (VSI 6 straipsnio 12 punktą), funkcinės zonos VIZA savivaldybių ryšių susiformavimą ir stiprėjimą gali lemti šios prielaidos:

2.1. *Socialinių paslaugų paklausa ankstyvai reabilitacijai ir prevencijai.* Funkcinės zonos VIZA savivaldybėse susiformavusi paklausa ankstyvai reabilitacijai ir prevencijai, kuriant naujas socialines paslaugas šeimoms, auginančioms vaikus su elgesio ir (ar) raidos sutrikimais. Funkcinėje zonoje VIZA didelė, lyginant su Lietuvos vidurkiu, specialiųjų ugdymo poreikių (toliau – SUP) turinčių vaikų dalis nuo visų mokinių skaičiaus bendrojo ugdymo mokyklose (pvz.: Visagine – 18,2 proc., Zarasuose – 14,3 proc., Ignalinoje – 22,4 proc., Lietuvoje – 13 proc.). Pastebima tendencija, kad analogiškas rodiklis yra aukštesnis ir didėja ikimokyklinio ugdymo įstaigose: pavyzdžiui, remiantis Visagino savivaldybės administracijos duomenimis, Visagino savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko 35,6 proc. vaikų, turinčių SUP (iš jų 26,1 proc. – nedidelių ir vidutinių, 9,5 proc. – didelių ir labai

⁴ Visagino turizmo plėtros centro ir Ignalinos atominės elektrinės informacijos centro duomenys

⁵ https://www.ignalina.info/marsrutai/rojus-yra/?fbclid=IwZXh0bG9hZW0CMTAAAR0nsIjrUJzDi1GJhp0a4wL--eS4nVwCaneDhoZEK2YIYbYzhj-Fkzt8NE_aem_ATuuqucs0ZAdsBXSZKQLNfz1Goe1qrY_H6gGFigt6VJEN-F72U2fk339-rXlkx1udwSAQZ3WFNu5IoDVoC13LI6A

⁶ <https://www.bendrasisplanas.lt/>

didelių SUP), palyginimui 2022 m. – 32,6 proc. Tai rodo, kad situacija funkcinėje zonoje VIZA prastėja, daugėja vaikų, kuriems yra reikalinga pagalba ir prevencinės priemonės nuo ankstyvojo amžiaus, taip pat – pagalba jų šeimų nariams. Šeimos, auginančios tokius vaikus, dažnai neturi patirties ar įgūdžių, kaip auginti vaiką, kuriam nustatoma sutrikusi raida, ar vaiką, turintį elgesio sutrikimų. Tokiu būdu šeima, negaudama profesionalių socialinių paslaugų, paliekama su savo problemomis viena, tėvai dažniausiai neranda bendravimo rato pasidalinti patirtimi, vengia viešų vietų ir bendravimo, užsidaro siaurame rate, nežino, kur galėtų kreiptis pagalbos.

2.2. *Paslaugų pasiekiamumas.* Artimiausi pagalbos centrai nuo funkcinės zonos VIZA savivaldybių yra nutolę daugiau nei 120–150 km (Vilnius, Panevėžys), todėl sudėtinga jų paslaugomis pasinaudoti. Dažnai šeimos, gyvenančios funkcinės zonos VIZA teritorijoje, nesinaudoja (negali pasinaudoti) paslaugomis efektyviai dėl atstumo, finansinių galimybių. Lygiagrečiai – negaudami nestacionarių socialinių paslaugų, tėvai praranda galimybę dirbti (t. y. iškrenta iš darbo rinkos). Įvertinus palankų atstumą tarp savivaldybių, įkurto bendro kompleksinės pagalbos ir paslaugų šeimai centro Visagine paslaugomis lengviau pasinaudos ir Ignalinos bei Zarasų rajonų teritorijoje gyvenantys paslaugų gavėjai.

3. Vykdamas Vietos savivaldos įstatyme nustatytą savarankiškąją savivaldybių funkciją „Savivaldybių sveikatinimo priemonių planavimas ir įgyvendinimas; parama savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūrai“ (VSI 6 straipsnio 18 punktą), funkcinės zonos VIZA savivaldybių ryšių susiformavimą ir stiprinimą gali lemti šios prielaidos:

3.1. *Bendri žmogiškieji išteklių.* Funkcinės zonos VIZA savivaldybėse susiformavusi praktika, kai sveikatos priežiūros ar sveikatinimo paslaugoms teikti pasitelkiami kaimyninių savivaldybių žmogiškieji išteklių, pavyzdžiui, medikai, visuomenės sveikatos specialistai, sporto treneriai ir pan. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2023 m. Lietuvoje dirbo 13 165 gydytojai ir tik 4713 gydytojų dirba vienoje vietoje, kiti 8452 gydytojai renka darbą ne vienoje gydymo įstaigoje. Tikėtina, kad ne išimtis ir VIZA zonoje dirbantys gydytojai bei slaugytojai, vyksta nuolatinių mainų, nes gydytojai ir slaugytojai dirba keliose įstaigose, dažnai šalia esančiose savivaldybėse.

3.2. *Paslaugų gavėjų srutai.* Yra susiformavę pacientų, gaunančių sveikatos paslaugas srutai, kuomet funkcinės zonos savivaldybių gyventojai pasirenka galimybes gauti paslaugas kitoje savivaldybėje, nei yra deklaruojama gyvenamąją vietą. Atlikus gyventojų srutų į sveikatos priežiūros įstaigas analizę nustatyta, kad prie Visagino pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos (toliau – PAASPI) prisirašę gyventojai 84 proc. visų paslaugų gavo savo savivaldybėje, taip pat dėl paslaugų vyko į besiribojančias regiono savivaldybes, t. y. Zarasų ir Ignalinos rajonus (po 2 proc.); prie Ignalinos rajono PAASPI prisirašę gyventojai 75 proc. visų paslaugų gavo savo savivaldybėje, 5 proc. vyko į Visagino įstaigas; prie Zarasų rajono PAASPI prisirašę gyventojai 72 proc. visų paslaugų gavo savo savivaldybėje, 8 proc. paslaugų vyko į besiribojančias regiono savivaldybes, t. y. Visaginą⁷.

3.3. *Visuomenės sveikatos ir aktyvaus laisvalaikio paslaugos.* Visagino savivaldybė neturi visuomenės sveikatos biuro, gauna paslaugas sutarčių pagrindu iš Rokiškio rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro (įrengta minimali infrastruktūra – Viešosios įstaigos Visagino pirminės sveikatos priežiūros centro kabinetai), todėl priimtina geografiniu atstumu atsiradęs sveikatinimo paslaugų objektas Zarasuose ar Ignalinoje, tikėtina, lems ryšių persiformavimą, racionaliau bus teikti paslaugas bendradarbiaujant su kaimyninėmis savivaldybėmis. Panašūs ryšiai yra susiformavę kitų sveikatinimo ir aktyvaus poilsio infrastruktūros objektų, esančių gretimose savivaldybėse, atveju, dėl santykinai nedidelio atstumo jie yra traukos objektai (tokie kaip,

⁷ 2021 m. VLK duomenys. Regioniniu bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų modernizavimo veiksmų planas, patvirtintas SAM 2023-08-01 įsakymu Nr. V-879

pavyzdžiui, Lietuvos žiemos sporto centras Ignalinoje) visiems funkcinės zonos teritorijos gyventojams.

Vykdamas bendrą funkcinės zonos VIZA savivaldybių sveikatinimo priemonių (taip pat ir prevencinių) planavimą ir kartu jas įgyvendinant bei sukūrus naują sveikatinimo objektą Zarasuose – Visuomenės sveikatinimo ir neformalaus švietimo paslaugų centrą – padidės esama sveikatinimo paslaugų pasiūla, bus kuriami ir stiprinami papildomi ryšiai. Tikimasi, kad suformavus naują viešųjų paslaugų paketą (kompleksines paslaugas, įskaitant visuomenės sveikatinimą, reabilitaciją po įvairių artrozių (sąnarių ligos), laikysenos problemų, stuburo iškrypimo (skoliozės, spondiliozės) adikulopatijų, kaklo, juosmens ir kitų tarpslankstelinų diskų ligų gydymą, reabilitaciją po kvėpavimo takų, sinusų, plaučių uždegimo ligų gydymo, nusilpusio imuniteto stiprinimą, mokymą plaukti vaikams nuo ankstyvojo amžiaus, neformalaus švietimo užsiėmimus) VIZA gyventojai labiau įsitrauks į sveikatinimo veiklas, formuosius papildomi paslaugų naudotojų srautai iš kaimyninių savivaldybių. Tikėtina, kad srautai formuotųsi ir dėl papildomų galimybių užsiimti populiariomis VIZA teritorijoje sporto šakų bei laisvalaikio užsiėmimais (pavyzdžiui – slidinėjimu).

4. Vykdamas Vietos savivaldos įstatyme nustatytą savarankiškąją savivaldybių funkciją „*Ikimokyklinio ugdymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas*“ (VSI 6 straipsnio 8 punktą), funkcinės zonos VIZA savivaldybių ryšių susiformavimą ir stiprinimą gali lemti šios prielaidos:

4.1. *Švietimo įstaigų pasiūla (pasirinkimai)*. Funkcinėje zonoje VIZA susiformavusi praktika, kuomet vaikai lanko šalia gyvenamosios vietos esančių kitų savivaldybių centruose esančias švietimo įstaigas. Dažnai ir dėl švytuoklinės darbuotojų migracijos vaikams parenkamos švietimo įstaigos, esančios už jų gyvenamosios savivaldybės ribų. Pavyzdžiui, remiantis Mokinių registro duomenimis, Visagino švietimo įstaigas lanko apie 7 proc. vaikų iš kaimyninių savivaldybių. Sukūrus naujas švietimo paslaugas (su sąlyga, kad jos nebus dubliuojamos, veikla koordinuojama, užtikrinamas pavėžėjimas), tikėtina jomis naudosis ir vaikai, kurie jau mokosi kaimyninėse savivaldybėse, taip pat srautai gali dar išaugti dėl unikalių paslaugų, kurios kitose savivaldybėse apskritai neteikiamos.

4.2. *Atstumas iki artimiausių STEAM (angl. Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) centrų*. Funkcinės zonos VIZA savivaldybių švietimo įstaigose trūksta inovatyvių sprendimų užtikrinant neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumą. Trūksta gamtamokslinių ir inovatyvių bei pažangių tikslųjų mokslų ir informacinių technologijų (STEAM) laboratorijų. Artimiausi STEAM atviros prieigos centrai yra Utenoje, Panevėžyje, Vilniuje, todėl paslaugomis yra sudėtinga pasinaudoti nesutrikdant ugdymo proceso (artimiausias funkcinės zonos savivaldybėms centras yra Utenoje, nutolęs 50–70 km, vienam užsiėmimui tenka 2–3 valandos kelionės).

Funkcinėje zonoje VIZA sukūrus bendrą (vieningą) infrastruktūrą ir sutelkus išteklius, savivaldybių bendrojo ugdymo įstaigos STEAM veikloms vykdyti galėtų naudotis pagal „Newton room“ koncepciją įrengtais Niutono kambariais. Tuo atveju, jeigu užsiėmimai vyktų visą dieną, vienam užsiėmimui tenkančios kelionės sąnaudos taptų ženkliai mažesnės, lyginant su alternatyviais STEAM centrais, o nauji ryšiai neformaliojo švietimo srityje formuotųsi dėl šiuo metu neteikiamų paslaugų paklausos.

5. Visoms aukščiau nurodytoms funkcijoms svarbūs ryšiai (prielaidos).

5.1. *Gyvenamosios vietos pasirinkimas*. Išskirtinis Visagino miesto tankumas (2122 žm./km² (2023 m.)), tai tankiausiai apgyvendinta savivaldybė šalyje) ir plėtros galimybių stoka mažaaukštei statybai (mieste 250 daugiabučių namų ir tik iki 10 individualių namų), darbo

vietoms liekanti mieste, gyventojai renkasi gyvenimo užmiestyje galimybes, taip pat „antrąjį būstą“ kaip laisvalaikio praleidimo vietą, šalia esančiose Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėse, tai lemia tiek švytuoklinės migracijos tarp atskirų savivaldybių stiprėjimą, tiek augančią viešųjų paslaugų, teikiamų arčiau gyvenamosios vietos (už miesto ribos), paklausą. Šie ryšiai turi įtakos visoms aukščiau nurodytoms funkcijoms.

5.2. *Atstumai tarp savivaldybių.* Priimtini atstumai tarp savivaldybių centrų ir vietovių svarbūs ne tik švytuoklinei darbuotojų migracijai, bet ir viešosioms paslaugoms teikti (Zarasai–Visaginas – 25 km, Visaginas–Ignalina – 43 km, Ignalina–Zarasai – 54 km). Tarp VIZA savivaldybių yra išvystytas geležinkelio transportas, o suderinus vietinio susisiekimo autobusais maršrutus (kurie visose VIZA savivaldybėse yra nemokami), susidarys prielaidos unikalias paslaugas teikti vienoje iš savivaldybių mažesniais kaštais (įvertinant ir laiko bei kelionės sąnaudas ir žmogiškuosius išteklius), nei kuriant analogišką infrastruktūrą visose savivaldybėse. Pavyzdžiui, bendrojo ugdymo mokyklų klasėms organizuojant visos dienos užsiėmimus (pamokas) Niutono kambariuose Visagine, kelionei bus reikalinga iki 1 akademinės valandos vykstiant iš Zarasų, iš Ignalinos – iki 2 akademinė valandų, o tai dažnai mažiau, nei moksleivių pavėžėjimas į bendrojo ugdymo mokyklose vykdomas pamokas (geltonaisiais autobusiukais).

5.3. *Politinė valia.* Visagino savivaldybės taryba, Ignalinos rajono savivaldybės taryba ir Zarasų rajono savivaldybės taryba sprendimais⁸ pritarė, kad asociacijos sutarties pagrindu būtų suformuota ir vystoma funkcinė zona Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių teritorijose, skirta Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių bendradarbiavimo skatinimui, funkcinį viešųjų paslaugų teikimo organizavimo efektyvumo didinimui bei ekonominiams ir (ar) socialiniams ryšiams pasižyminčios ir (ar) bendrai naudojamos infrastruktūros ir (ar) paslaugų tinklo kūrimui. Visagino savivaldybės, Ignalinos rajono savivaldybės ir Zarasų rajono savivaldybės merai 2021 m. lapkričio 16 d. pasirašė Funkcinės zonos Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių teritorijose formavimo ir vystymo asociacijos sutartį Nr. R4-739 / 5-472 / SR (6.68)-608.

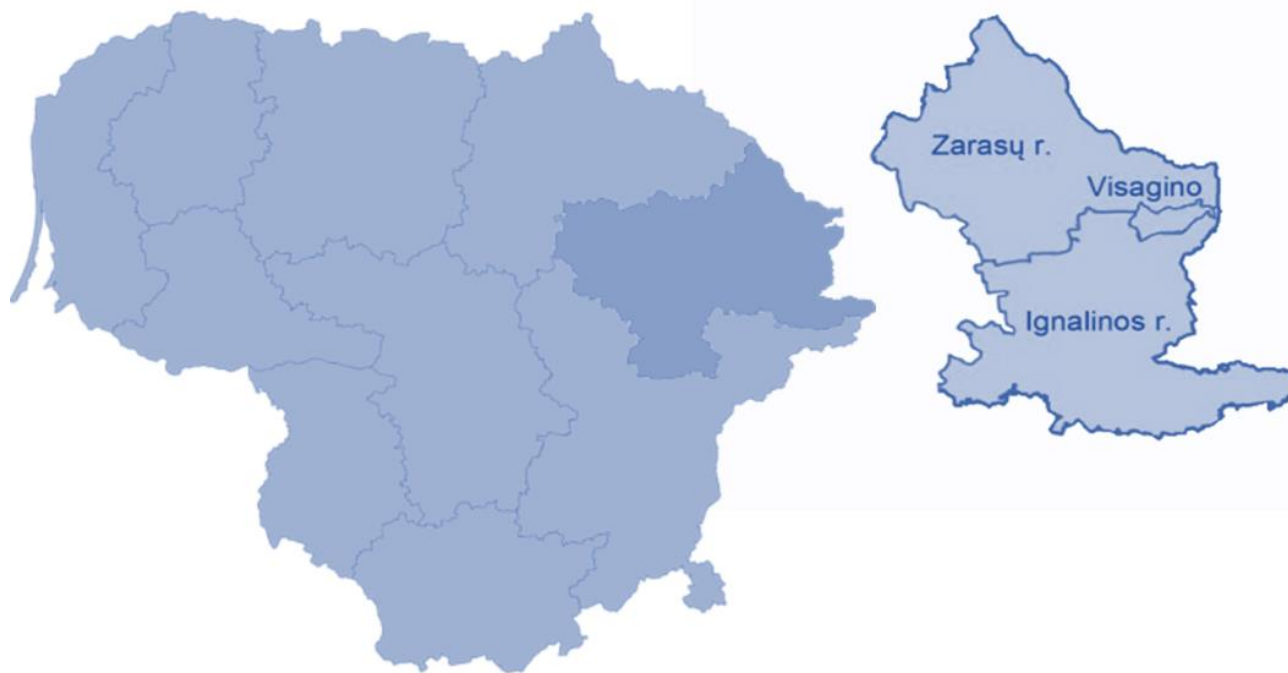
Partneriai susitarė, kad suformuotoje Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių teritorijomis apibrėžtoje funkcinėje zonoje vykdys šias bendrai suplanuotas veiklas, kurių naudą ar rezultatus gaus Visagino, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių teritorijų gyventojai:

- užtikrinant tvarų, funkcionalų, integruotą mobilumą, taip pat investuojant ir į geresniam darbo vietų pasiekiamumui, paslaugų prieinamumui, transporto taršos mažinimui, geresniam teritorijų junglumui, regionų investiciniam patrauklumui didinti reikiamą infrastruktūrą;
- teikiant kokybiškas, inovatyvias, kompleksines viešąsias paslaugas ir gerinant jų prieinamumą ir kokybę (įskaitant skaitmeninimą), taip pat investuojant į reikiamą infrastruktūrą bei efektyvų ir tvarų viešosios infrastruktūros valdymą ir naudojimą;
- stiprinant socialinę įtrauktį ir užtikrinant bazinius poreikius;
- stiprinant ekonominį potencialą, didinant investicinį patrauklumą, ugdant verslumą ir gerinant verslo aplinką, siekiant kurti naujas geresnės kokybės darbo vietas ir plėtoti aukštesnę pridėtinę vertę kuriančius verslus;
- įtraukiant verslą, gyventojus, VVG, nevyriausybinės organizacijas ir kitus partnerius į teritorinių problemų sprendimą, puoselėjant ir stiprinant partnerystę, remiant vietos iniciatyvas ir stiprinant gebėjimus.

Remiantis funkcinės zonos VIZA savivaldybių susitarimu lyderystę pagal plėtros kryptį „Investicinės aplinkos patrauklumo ir ekonominio potencialo didinimas“ prisiėmė Visagino savivaldybė, pagal kryptį „Turizmo ir rekreacijos infrastruktūros prieinamumo gerinimas“ – Ignalinos rajono savivaldybė

⁸ Visagino savivaldybės tarybos 2021 m. spalio 14 d. sprendimas Nr. TS-194; Ignalinos rajono savivaldybės tarybos 2021 m. spalio 28 d. sprendimas Nr. T-172; Zarasų rajono savivaldybės sprendimas 2021 m. spalio 29 d. sprendimas Nr. T-176.

ir Zarasų rajono savivaldybė, pagal kryptį „Viešųjų paslaugų prieinamumo ir kokybės užtikrinimas“ – Zarasų rajono savivaldybė ir Visagino savivaldybė. Krypties „Tvaraus, integruoto mobilumo užtikrinimas“ planavimą koordinuos Visagino savivaldybė, įtraukdama visas funkcinės zonos savivaldybes. Prie visų krypčių įgyvendinimo prisidės visos funkcinės zonos VIZA savivaldybės.

1. pav. Funkcinės zonos VIZA žemėlapis (Utenos regiono dalis)

II SKYRIUS FUNKCINĖS ZONOS ANALIZĖ

Funkcinės zonos bendros problemos

Šia strategija siekiama spręsti funkcinės zonos VIZA savivaldybėms būdingą problemą – **mažėjantis ekonominis potencialas ir aukštas socialinės atskirties lygis.**

1. *Mažėjantis ekonominis potencialas.* Visose funkcinės zonos savivaldybėse žemas materialinių investicijų lygis, mažas gyventojų verslumas, verslo įmonėse dominuoja mažai konkurencingos, žemos pridėtinės vertės produkcijos gamyba, santykinai žemas vidutinis darbo užmokestis. Gerai apmokamų darbo vietų trūkumas sąlygoja neaktyvią, besitraukiančią darbo rinką:

1.1. Kompleksinis ekonominių rodiklių vertinimas (pagal Lietuvos savivaldybių gyvenimo kokybės indekso⁹ (toliau – GKI) sub-indeksą „Gyventojų verslumas ir verslo konkurencingumas“) rodo menką ekonominį aktyvumą ir nepakankamą ekonominės plėtros potencialą: 2022 m. Ignalinos rajono savivaldybė užėmė 56 vietą, Zarasų rajono savivaldybė – 58 vietą tarp 60 šalies savivaldybių. Santykinai aukštesnę poziciją reitinge, tačiau vis tik žemą, užėmė Visagino savivaldybė – 46 vietą.

1.2. Vertinant funkcinės zonos savivaldybių ekonomikos aktyvumą ir investicinį potencialą, *pažymėtinas žemas materialinių investicijų lygis.* Remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis, materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2022 m. Visagino savivaldybėje sudarė 889,0 Eur, Ignalinos rajono savivaldybėje – 782,0 Eur, Zarasų rajono savivaldybėje – 740,0 Eur (palyginimui tais pačiais metais šalyje – 4393 Eur).

1.3. Veikiančių ūkio subjektų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, 2022 m. Zarasų rajono savivaldybėje sudarė 25,38, Visagino savivaldybėje – 23,41, Ignalinos rajono savivaldybėje – 25,52, kai net ir greta esančiose savivaldybėse jis aukštesnis: Molėtų rajono savivaldybėje šis rodiklis sudaro 31,68, Anykščių rajono savivaldybėje – 29,26, Rokiškio rajono savivaldybėje – 27,74 įmonių 1 tūkst. gyventojų.

1.4. Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybėse pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansų įmonių) vienam nuolatiniam gyventojui yra ženkliai mažesnė nei Visagino savivaldybėje (2022 m. – 5228 Eur) ir 2022 m. sudarė atitinkamai Zarasų r. sav. 3100 Eur ir Ignalinos r. sav. 3178 Eur.

1.5. Žemas materialinių investicijų lygis ir mažiau konkurencingos, žemos pridėtinės vertės produkcijos gamyba sąlygoja *žemą darbo užmokestį ir neaktyvią, mažėjančią darbo rinką.* 2023 m. IV ketvirtį vidutinis bruto darbo užmokestis Visagino savivaldybėje sudarė 1754,6 Eur, Zarasų rajono savivaldybėje – 1485,3 Eur, Ignalinos rajono savivaldybėje – 1611,0 Eur (šalyje – 2073,6 Eur). 2022 m. užimtumo lygis (15–64 metų amžiaus užimti asmenys) Ignalinos rajono savivaldybėje sudarė 63,1 proc. (2023 m. – 43,6 proc.), kai vidutinis užimtumo lygis šalyje buvo 73,8 (2023 m. – 73,2 proc.), Zarasų rajono savivaldybėje – 64,1 proc. (2023 m. – 50,8 proc.), Visagino savivaldybėje – 65,3 proc. (2023 m. – 60,6 proc.).

⁹ <https://lietuvosfinansai.lt/gki/>

2. Aukštas socialinės atskirties lygis. Prasta investicinė bei ekonominė situacija, demografiniai pokyčiai lemia nemažėjančią socialinę atskirtį:

2.1. Prie ekonominių veiksnių prisideda negatyvūs demografiniai veiksniai, tokie kaip sparčiai mažėjantis gyventojų skaičius, žemi gimstamumo rodikliai, jaunų gyventojų emigracija. Žemas ir nuolat mažėjantis bendrasis gimstamumo rodiklis VIZA savivaldybėse (Visagino sav. 2023 m. 4,6, Ignalinos r. sav. 4,1, Zarasų r. sav. 4,7, šalyje 7,0) ir didelis bendrasis mirtingumo rodiklis (Visagino sav. 2023 m. 13,8, Ignalinos r. sav. 20, Zarasų r. sav. 17,7, šalyje 12,4) sąlygoja gyventojų skaičiaus mažėjimą. Funkcinės zonos savivaldybėms yra būdingos aukštos demografinės senatvės koeficiento reikšmės: 2023 m. Ignalinos rajono savivaldybėje šio koeficiento rodiklio reikšmė siekė 259, Zarasų r. sav. – 219, Visagino sav. – 191, kai vidutiniškai šalyje jo reikšmė buvo 134. Aukštos demografinės senatvės koeficiento reikšmės šiose savivaldybėse reiškiasi kaip ilgalaikė tendencija, todėl tikėtina auganti socialinės atskirties rizika vyresnio amžiaus asmenų grupėje.

2.2. Funkcinės zonos savivaldybėms būdingas aukštas skurdo rizikos lygis. 2023 m. duomenimis skurdo rizikos lygis Visagino savivaldybėje buvo 24,5 proc., Zarasų rajono savivaldybėje – 27,9 proc., Ignalinos rajono savivaldybėje – 26,7 proc., kai Utenos regiono vidurkis buvo 24,8 proc., o šalies – 19,9 proc. Senėjimas ir auganti skurdo rizika daro neigiamą įtaką gyvensenos ypatumams, kurie yra reikšmingi veiksniai gyventojų mirtingumui, ypač nuo širdies ir kraujotakos sistemos ligų. Funkcinėje zonoje VIZA prastą visuomenės sveikatos situaciją indikuoja rodiklis Preveninėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas (standartizuotas) (mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų) - 2022 m. Ignalinos rajono savivaldybėje buvo 394,97, Zarasų rajono savivaldybėje – 401,08, Visagino savivaldybėje – 322,61, o šalies vidurkis – 283,26.

2.3. Pagal Gyvenimo kokybės indekso (GKI) sveikatos paslaugų sub-indeksą Zarasų rajono savivaldybė 2022 m. užėmė 58 vietą tarp 60 šalies savivaldybių, Ignalinos rajono savivaldybė – 56, Visagino savivaldybė – 46 vietą šalyje. T. y. sveikatos paslaugos VIZA prieinamos daug blogiau nei didesnėje dalyje Lietuvos teritorijos.

2.4. Nepakankamas dėmesys sveikatinimui ir sveikos gyvensenos raštingumo stygius ypatingai aktualus tarp vaikų ir jaunimo. Remiantis Higienos instituto tyrimu „Mokinių sveikata 2022–2023 mokslo metai“¹⁰ analizuojamu laikotarpiu Zarasų rajono savivaldybėje buvo daugiausiai šalyje 2–6 m. amžiaus mokinių, kurie turėjo antsvorio (12,6 proc.). Palyginus su 2021–2022 m. m. duomenimis, rodiklis Zarasų rajono savivaldybėje išaugo 4,8 proc. Visagino savivaldybėje aukščiausias rodiklis 7–17 m. amžiaus mokinių, kuriems paskirtos specialios rekomendacijos (20,1 proc.), nes nustatyta miopija (trumparegystė), Zarasų rajono savivaldybėje daugiausiai 7–17 m. amžiaus mokinių, kuriems 2021–2022 m. m. paskirta specialioji rekomendacija, nes nustatytas nepatikslingas nutukimas.

Funkcinės zonos savivaldybių pastangos savarankiškai spręsti ilgalaikes įsisenėjusias mažėjančio ekonominio potencialo ir aukšto socialinės atskirties lygio problemas nėra sėkmingos dėl nepakankamų finansinių, žmogiškųjų ir administracinių išteklių, neišnaudojamos turimų išteklių sinergijos. Sprendžiant visoms funkcinės zonos VIZA savivaldybėms būdingą problemą – mažėjančią ekonominę potencialą ir aukštą socialinės atskirties lygį – būtina išnaudoti turimą bendrą ekonominę ir socialinę funkcinės zonos savivaldybių potencialą, esamus ir naujai formuojamus ryšius tarp savivaldybių. Funkcinės zonos VIZA strategija yra siekiama sutelkti įvairias priemones, skirtas skatinti integruotą ir įtraukią socialinę, ekonominę ir aplinkosaugos plėtrą vietos lygmeniu, puoselėti kultūros, gamtos paveldą, darnų turizmą ir saugumą. Problemos sprendimui reikalinga integruota teritorinė strategija, kurios įgyvendinimas būtų koncentruojamas į tvaraus, funkcionalaus, integruoto mobilumo užtikrinimą, socialinės įtraukties stiprinimą ir bazinių poreikių patenkinimą, kartu skatinant vietos gyventojų, VVG, nevyriausybinių organizacijų ir kitų partnerių įsitraukimą į teritorinių problemų sprendimą.

¹⁰ https://www.hi.lt/uploads/Institutas/leidiniai/Statistikos/Vaiku_sveikata/Mokiniu_sveikata_2022_2023_LT.pdf

Strategijos įgyvendinimas siejamas su investicijų pritraukimu į paruoštas verslo plėtrai teritorijas, infrastruktūros parengimu ir sąlygų sudarymu aukštą pridėtinę vertę kuriančiai pramonei, kūrybinėms industrijoms bei inovatyviems verslams, turimo turizmo potencialo panaudojimu, socialinės atskirties mažinimu plėtojant inovatyvių neformalaus švietimo ir sveikatinimo, socialinių paslaugų pasiūlą VIZA gyventojams. Problemos sprendimas bus grindžiamas funkcinės zonos savivaldybių bendradarbiavimu, bendrų veiklų organizavimu ir koordinavimu, bendrai naudojant materialinius, žmogiškuosius bei administracinius išteklius.

Šios strategijos įgyvendinimas prisidės prie Zarasų rajono savivaldybės 2022–2030 metų strateginio plėtros plano, patvirtinto Zarasų rajono savivaldybės tarybos 2022-07-08 sprendimu Nr. T-112 „Dėl Zarasų rajono savivaldybės 2022–2030 metų strateginio plėtros plano patvirtinimo“, Ignalinos rajono savivaldybės 2018–2024 metų strateginio plėtros plano, patvirtinto Ignalinos rajono savivaldybės tarybos 2017-12-21 sprendimu Nr. T-153 „Dėl Ignalinos rajono savivaldybės 2018–2024 metų strateginio plėtros plano patvirtinimo“, prie Visagino savivaldybės 2023–2030 metų strateginio plėtros plano, patvirtinto Visagino savivaldybės tarybos 2023-01-26 sprendimu Nr. TS-5 „Dėl Visagino savivaldybės 2023–2030 metų strateginio plėtros plano patvirtinimo“, įgyvendinimo bei prie Utenos regiono 2022–2030 metų plėtros plano, patvirtinto Utenos regiono plėtros tarybos kolegijos 2023-01-30 sprendimu Nr. KS-(T)-4 (su pakeitimais), įgyvendinimo.

Poreikiai, potencialas, bendros problemų priežastys

Aukščiau įvardintą funkcinės zonos VIZA savivaldybėms būdingą problemą – **mažėjantis ekonominis potencialas ir aukštas socialinės atskirties lygis** – sąlygoja vidiniai funkcinės zonos veiksniai: investicijoms tinkamų pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų ir kūrybinėms industrijoms plėtoti reikalingų erdvių trūkumas, neišnaudotas turizmo ir investicijų pritraukimo potencialas, viešųjų paslaugų, mažinančių socialinę atskirtį, trūkumas.

Silpnybės (bendri visų funkcinės zonos savivaldybių poreikiai):

1. Padidinti funkcinės zonos savivaldybių investicinį patrauklumą:

1.1. Tikslinga ekonominės plėtros potencialą turinčiame Visagino mieste bei pramonės veiklai tinkamose Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybių teritorijose įrengti trūkstamą infrastruktūrą investicijoms pritraukti, taip panaudoti susiformavusius socialinius ir ekonominius ryšius tarp funkcinės zonos savivaldybių, pasireiškiančius darbuotojų judėjimu tarp savivaldybių, profesiniu rengimu ir perkvalifikavimu atsižvelgiant į įmonių poreikius, vietos valdžios, nevyriausybinių bei verslo sektorių bendradarbiavimu. Funkcinės zonos VIZA savivaldybės turi patirties pritraukti stambesnius investuotojus į regioną (pvz., UAB „Visagino linija“, UAB „Intersurgical“ Visagine) ir turi laisvą (valstybinės) žemės sklypų investuotojams pritraukti patogiu atstumu nuo savivaldybių centrų ar kitų didesnių gyvenamųjų vietovių. Visagino savivaldybė gali pasiūlyti apie 10 ha teritorijų, esančių miesto teritorijoje ar šalia jos, ir dar apie 200 ha – savivaldybės teritorijoje šalia Ignalinos atominės elektrinės, tolimesnės ateities perspektyvai (kai (jei) bus sumažinti Ignalinos atominės elektrinės sanitarinėje zonoje taikomi ribojimai). Ignalinos rajono savivaldybėje yra apie 8 ha laisvą valstybinės žemės sklypų Dūkšto seniūnijoje (nutolę tik apie 10 km nuo Visagino miesto) ir apie 2 ha sklypas Vidiškių kaime (nutolęs apie 5 km nuo Ignalinos miesto). Zarasų rajono savivaldybėje yra apie 3,5 ha laisvas valstybinės žemės sklypas Zarasų mieste.

Funkcinės zonos VIZA savivaldybėse esančios pramoninės / komercinės teritorijos buvo įrengtos ir pritaikytos pagal sovietmečio įmonių specifiką ir poreikius, buvusioms sovietmečio įmonių teritorijoms ir pastatams būdinga pasenusi inžinerinė ir bendroji infrastruktūra, atskirais atvejais apskritai nėra įrengta gatvių, dviračių ir pėsčiųjų takų ir kt. teritorijoms pasiekti ir ekonominei vykdyti reikalingos infrastruktūros. Investicijoms į šias teritorijas pritraukti reikia pašalinti esamus inžinerinės bei susisiekimo infrastruktūros trūkumus.

1.2. Funkcinės zonos VIZA savivaldybėse teikiama tik dalis galimų viešųjų paslaugų smulkiajam ir vidutiniam verslui (toliau – SVV): visose savivaldybėse teikiamos administracinės paslaugos, SVV informuojamas ir konsultuojamas, tačiau tik Visagine teikiama darbo vietos suteikimo paslauga ar biurų nuomos paslauga bendradarbystės erdvėje „Spiečius“ ir Visagino ekonomikos plėtros agentūros pastate (buvusiame Verslo inkubatoriuje). Funkcinės zonos savivaldybėse nėra beveik jokios infrastruktūros (išskyrus Visagino savivaldybėje sukurtas Inovacijų klasterio erdves, skirtas suaugusiųjų neformaliai švietimui ir kūrybiniam užimtumui), skirtos viešosioms paslaugoms SVV, veikiančioms kūrybinių industrijų, sveikatos ir socialinės ekonomikos, turizmo srityse. Atsižvelgiant į besikeičiančią ekonominę struktūrą, funkcinėje zonoje VIZA yra poreikis vystyti bendrą bendradarbystės erdvių tinklą (VIZA: CITY-ART-LIFE), t. y. dalinantis ištekliais vystyti paslaugas SVV, vykdančiam ekonomines veiklas išmanaus / šiuolaikinio miesto technologijų, skaitmeninio turinio srityse (VIZA-CITY Visagine); menų, amatų, dizaino srityse (VIZA-ART Zarasuose); sveikatinimo, tvarumo ir aplinkosaugos, socialinio verslo, turizmo srityse (VIZA-LIFE Ignalinoje).

1.3. Dėl aktyvaus stojimo į aukštąsias mokyklas (ypatingai Visagino abiturientų), iš funkcinės zonos VIZA savivaldybių abiturientai išvyksta baigę mokyklas ir baigę studijas lieka gyventi didmiesčiuose. Reikia paskatų jaunimui atvykti gyventi (grįžti) į funkcinę zoną ir kurti verslą, sukurti tam tinkamą aplinką (meno ir verslo idėjų kūrimui, naujų įmonių steigimui, ėmimuisi rizikingų verslo sumanymų, naujų, socialine ir aplinkosaugine atsakomybe paremtų verslo modelių kūrimui, atsižvelgiant į vietos specifiką ir poreikius), keistis informacija bei kompetencijomis, taikyti kitas kompleksines priemones, kurios paskatintų gyventi ir kurti funkcinės zonos teritorijoje, pritrauktų talentus ir juos išlaikytų.

1.4. Ekonominį aktyvumą mažina ribotos darbuotojų judumo galimybės. Funkcinėje zonoje VIZA viešojo transporto paslaugos nėra bendrai koordinuojamos. Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybės (2 iš 3 funkcinės zonos savivaldybių) yra didelio ploto, tačiau labai retai apgyvendintos. Savivaldybių teritorijoje prastai veikia viešojo transporto sistema, yra neekonomiška ir tarši aplinkai (viešasis transportas gali būti laikomas ekologiškesne alternatyva lengvajam automobiliui, jei juo keliauja daugiau nei 5 keleiviai (kilometrai), kitu atveju vienam keleiviui tenkanti ŠESD emisija yra aukštesnė¹¹). Visagine, kur sutelkta daugiausiai darbo vietų, neužtikrintos galimybės iš pagrindinių transporto mazgų pasiekti darbo vietas bevarikliu transportu (pvz. dviračiais). Atsižvelgiant į tai, tikslinga Visagino miesto viešuosius transporto mazgus (Visagino geležinkelio stotį, autobusų stotį) dviračiams skirta infrastruktūra sujungti su pramoninėmis, komercinėmis teritorijomis ir viešųjų paslaugų teikimo vietomis ir įrengti dviračių saugyklas, kad į atvykstantieji šias vietas galėtų naudotis bevarikliu transportu.

¹¹ Lyginat vidutinio dydžio dyzelinį autobusą ir įprastinį lengvąjį automobilį, kuriuo vidutiniškai keliauja 1,5 asm.

2. Geriau išnaudoti turizmo potencialą: pritaikyti gamtos ir kultūros objektus lankymui, sukurti ir modernizuoti viešąjį turizmo infrastruktūrą, vystyti bendrus turizmo maršrutus, sukurti bendras rinkodaros priemones ir skaitmeninius sprendimus turizmo plėtrai:

2.1. Nors Zarasų ir Ignalinos rajonų bei Visagino savivaldybės pasižymi gausiais turizmo ir rekreacijos ištekliais (žr. I skyrių, 1.4 punktą), turizmo ištekliai nepakankamai pritaikyti lankymui. Taip pat funkcinės zonos VIZA savivaldybės komunikuoja, viešina savo turistinius išteklius atskirai, nevykdo bendros rinkodaros, o tai mažina VIZA lankomumą, matomumą ir žinomumą (dažnu atveju savivaldybės lankomos atskirai, vienadienių lankytojų, kurie neturėdami informacijos apie gretimose savivaldybėse esančius objektus jų neaplanke). Objektų nepritaikymas lankymui lemia ir turizmo sezoniškumo problemą, o nesant skaitmeninių paslaugų – nesudominami pavieniai keliautojai (keliaujantys be gidų ar nesinaudojantys agentūrų paslaugomis), kurie galėtų grįžę dalintis gera patirtimi savo bendravimo aplinkoje ir (ar) nesunkiai skleisti informaciją apie aplankytas vietas socialiniuose tinkluose.

2.2. Vertinant turistinių vietovių (objektų) fizinės ir skaitmeninės infrastruktūros pritaikymo lygį 2022 m. „Lietuvos turistinių vietovių infrastruktūros vertinimo tyrime“¹², buvo įvertintas 81 VIZA savivaldybių turizmo objektas. Pagal vertinimo rezultatus, funkcinės zonos savivaldybėse esančių turizmo objektų pritaikymo lygis įvertintas prasčiau nei vidutiniškai šalyje bei žemesniais balais nei vidutiniškai pagal sudarytas savivaldybių grupes. Zarasų rajono savivaldybės turistinių objektų (iš viso vertinta 17 Zarasų miesto ir 16 Zarasų rajono turistinių objektų) vertinimo vidurkis siekė 2,47 balo (savivaldybių grupės, kuriai priskirta Zarasų rajono savivaldybė, turistinių objektų vertinimo vidurkis – 2,62 balo); Ignalinos rajono savivaldybės turistinių objektų (iš viso vertinta 15 Ignalinos miesto ir 18 Ignalinos rajono objektų) vertinimo vidurkis – 2,37 balo (savivaldybių grupės turistinių objektų vertinimo vidurkis – 2,62 balai), Visagino savivaldybės turistinių objektų (iš viso vertinta 10 Visagino miesto ir 5 už miesto ribos esantys turistiniai objektai) vertinimo vidurkis sudarė 2,16 balo (savivaldybių grupės turistinių objektų vertinimo vidurkis – 2,52 balai). Bendras nacionalinis Lietuvos savivaldybių turistinių objektų įvertinimo vidurkis yra 2,71 balo iš 4 galimų.

2.3. Objektų nepritaikymas lankymui ir fragmentuota informacijos apie lankytinus objektus sklaida lemia ir turizmo sezoniškumo problemą, dėl to turizmo paslaugas teikiančios įmonės dirba mažiau efektyviai, nei galėtų. Pavyzdžiui, apgyvendinimo įstaigų užimtumas 2023 m. Zarasų rajono savivaldybėje apgyvendinimo įstaigose (viešbučių ir motelių numerių ir vietų užimtumas) sudarė 35,2 proc., Ignalinos rajono savivaldybėje – 23,8 proc., Visagino savivaldybėje – 37,6 proc., kai vidutiniškai šalyje šis rodiklis siekė 57,2 proc.). Neišnaudojama turizmo objektų gausa ir pasiūla mažina turizmo sektoriaus pajamas, stabdo turizmo verslo plėtrą, naujų investicijų į šį sektorių pritraukimą.

2.4. Siekiant įvairių turistų grupes ar pavienius turistus išlaikyti ilgesnį laiką VIZA, tikslinga kurti bendrus (teminius) turizmo maršrutus, įtraukiant turizmo paslaugų / produktų tiekėjus (gamintojus). Nėra panaudojamas Visagino savivaldybėje turimas branduolinio¹³ turizmo potencialas (pritraukiantis šia sritimi besidominčius lankytojus), kuris galėtų papildyti tradiciškai vystomas VIZA savivaldybėse gamtos ir kultūros turizmo sritis.

¹² <https://lithuania.travel/lt/profesionalams/tyrimai-ir-duomenys/teminiai-tyrimai/lietuvos-turistiniu-vietoviu-infrastrukturos-vertinimo-tyrimas>

¹³ <https://storymaps.arcgis.com/stories/1d86dd74535d48f79236d7221708e6b4>

3. *Mažinti socialinę atskirtį (padidinti neformaliojo švietimo paslaugų pasiūlą ir kokybę, pagerinti funkcinės zonos gyventojų sveikatą ir socialinę gerovę):*

3.1. Funkcinės zonos VIZA savivaldybėse yra ir auga socialinių paslaugų paklausa ankstyvos reabilitacijos ir prevencijos srityje (žr. I skyrius 2 punktą). Socialinės atskirties dinamika, ypač jaunų šeimų atveju, yra susijusi su galimybėmis gauti profesionalią pagalbą auginant vaikus, turinčius elgesio ir (ar) raidos sutrikimų, taip pat pagalbą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo (-si) poreikių (SUP). Artimiausi tokios pagalbos centrai yra Vilniuje bei Panevėžyje, todėl dažniausiai šeimos, gyvenančios VIZA savivaldybėse, negali pasinaudoti paslaugomis dėl prasto jų pasiekiamumo. To pasekmė – didėjanti tiek vaiko, tiek šeimos atskirtis, šeimos narių „iškritimas“ iš darbo rinkos, kylančios sveikatos problemos. Profesionalios pagalbos bei socialinių paslaugų poreikis šios tikslinės grupės asmenims yra aktuali problema visose funkcinės zonos savivaldybėse.

3.2. Pastebima tendencija, kad funkcinės zonos VIZA savivaldybėse neformaliojo švietimo paslaugomis gyventojai naudojami netolygiai: 2022 m. neformaliajame ugdyme Visagino savivaldybėje dalyvavo 73,33 proc. visų mokinių, Zarasų ir Ignalinos rajono savivaldybėse šis rodiklis atitinkamai buvo 52,1 proc. ir 39,9 proc. Tai rodo, kad nors atstumai tarp savivaldybių nedideli, tačiau trūksta bendradarbiavimo ir bendros veiklos, taip pat funkcinės zonos savivaldybėse trūksta inovatyvių sprendimų užtikrinant neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumą bei kokybę. Švietimo paslaugų poreikis, atsižvelgiant į neformalaus švietimo paslaugų specifiką, yra aktualus visose funkcinės zonos savivaldybėse. Nei vienoje VIZA savivaldybėje nėra įrengtų STEAM laboratorijų, išskyrus Visagino savivaldybėje sukurtas Inovacijų klasterio erdves, skirtas suaugusiųjų neformaliajam švietimui ir kūrybiniam užimtumui.

3.3. Kaip minėta anksčiau (žr. I skyrius 4.2 punktą), artimiausi STEAM atviros prieigos centrai yra Utenoje, Panevėžyje, Vilniuje. Dėl atstumo ir prastai išvystyto viešojo transporto Utenos kryptimi, funkcinės zonos savivaldybių moksleiviai turi tik labai retas galimybes lankytis šiame centre. Tuo metu aukštos kokybės, šiuolaikiškų gamtos, tikslųjų mokslų ir informacinių technologijų srities neformalaus švietimo paslaugų poreikis yra aktualus visoms funkcinės zonos savivaldybėms, ypač atsižvelgiant į jose vyraujančias ekonominės veiklos sritis.

3.4. Netolygiai prieinamas STEAM švietimas atsispindi ir priėmimo į aukštųjų mokyklų I pakopos ir vientisąsias studijas rezultatuose. Pvz., 2023–2024 m. m. Visagino savivaldybės 11 proc. įstojusiu į aukštąsias mokyklas abiturientų įstojo į informatikos mokslų aukštųjų mokyklų I pakopos studijų programas, kai įstojusiu į šios krypties studijas iš Zarasų rajono ir Ignalinos rajono savivaldybių dalis buvo mažesnė, t. y. po 7 proc. visų įstojusiu į aukštąsias mokyklas. Panaši situacija ir su įstojusiais į inžinerijos bei sveikatos krypties studijų programas.

3.5. Visuomenės sveikatos problemos, su kuriomis susiduriama VIZA (žr. II skyrius 2 punktą), lemia poreikį vykdyti visuomenės švietimą sveikatos srityje, teikiant mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, ugdyti įgūdžius ir vykdyti ligų profilaktiką, plėtoti sveikatinimo veiklą pasiūlą, įskaitant neformalųjį (sporto krypties) švietimą visoms amžiaus grupėms, skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti įvairiuose sveikatinimo renginiuose, įsitraukti į sveikatą palaikančios aplinkos kūrimą bendruomenėse.

3.6. Nepakankamas savivaldybių bendradarbiavimas, dalinimasis infrastruktūra, informacija, žiniomis, ištekliais, neorganizuojamos bendros paslaugos didesniai vartotojų skaičiui (visai funkcinėi zonai) neleidžia užtikrinti didelės dalies bendruomenei svarbių viešųjų paslaugų.

Stiprybės (bendras savivaldybių potencialas):

1. *Laisvi žemės plotai pramoninėms ir komercinėms teritorijoms formuoti, kūrybinių industrijų ir inovatyvios socialinės ekonomikos potencialas.*

1.1. Funkcinėje zonoje VIZA yra patirtis formuojant pramoninės ir komercinės paskirties teritorijas investicijoms. Visagino savivaldybė turi sėkmingo stambių investuotojų pritraukimo patirtį. Pavyzdžiui, dėl šios savivaldybės įrengtos infrastruktūros ir komunikacijos su investuotoju, savivaldybės teritorijoje įsikūrė UAB „Intersurgical“ (įgyvendinant projektą investuotojas investavo daugiau nei 15 mln. Eur, sukūrė 200 darbo vietų).

1.2. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane Visaginas išskirtas kaip lokalinis A kategorijos centras, kuriame numatoma prioritetą teikti ekonominės (pramonės ir gamybos) veiklos vystymui, atsižvelgiant į sukauptą potencialą ir turimus pajėgumus. Visagino savivaldybės teritorija istoriškai formavosi kaip didelės pramonės centras šalia atominės elektrinės: yra išvystyta pramonės infrastruktūra, išvystyta pramonės įmonių teritorija buvusioje atominės elektrinės aptarnavimo teritorijoje. Tačiau anksčiau naudotų pramoninei ar panašiai paskirčiai pramoninių teritorijų (angl.; *brown field*) pritaikymas naujoms ekonominėms veikloms paprastai reikalauja papildomų investicijų. Norint pritraukti investuotojus, reikia sutvarkyti pramoninės ar komercinės paskirties sklypus, juos išvalant nuo statinių likučių, pritaikyti investuotojų poreikiams inžinerinę ir susisiekimo infrastruktūrą.

1.3. Investicinį VIZA potencialą taip pat padidintų Ignalinos rajono savivaldybės Dūkšto seniūnijoje ir Zarasų mieste esantys sklypai (ypač atsižvelgus į jų artumą iki miestų ir galimybes susisiekti geležinkeliu), atlikus reikiamus inžinerinės ir susisiekimo infrastruktūros pritaikymo investuotojų poreikiams darbus.

1.4. Investicijoms pritraukti ir ekonominei plėtrai užtikrinti įsteigta Viešoji įstaiga Visagino ekonomikos plėtros agentūra, kurios patirtis ir išteklių gali būti panaudoti inicijuojant ir įgyvendinant investicijų ir ekonominiam augimui skatinti reikalingas veiklas funkcinės zonos VIZA savivaldybių teritorijoje.

1.5. Kūrybinių industrijų ir inovatyvios ekonomikos potencialas funkcinės zonos savivaldybėse. Funkcinės zonos savivaldybėse (vertinant Zarasų rajono, Ignalinos rajono ir Visagino savivaldybių duomenis) kūrybinių verslų skaičius 2020–2024 m. išaugo 14,4 proc. (nuo 117 iki 135, ekonominės veiklos rūšies R sekcija „Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla“), o mokslinė ir techninė veikla užsiimančių ūkio subjektų skaičius išaugo 77 proc. (nuo 78 iki 133, ekonominės veiklos rūšies M sekcija „Profesinė, mokslinė ir techninė veikla“). Toks augimas rodo, kad kūrybinei bei kitai inovatyviai veiklai pritaikytų erdvės gali būti paklausios ir efektyviai išnaudojamos.

2. *Gamtinio ir kultūrinio turizmo išteklių unikalumas ir gausa.*

2.1. Funkcinės zonos turizmo ir rekreacijos potencialas kaip reikšmingas turizmo plėtros veiksnys įvertintas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Siekiant įveikinti ir plėtoti turimus turizmo rekreacinius išteklius, išnaudojant ypač didelio vaizdingumo kraštovaizdį ir rekreacinį potencialą, siūloma kurti rekreacinės partnerystės ryšius tarp Utenos, Zarasų, Dusetų, Ignalinos, Švenčionių arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvaro sodybų, etnografinių kaimų, architektūrinio, memorialinio paveldo arealų, skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus.

2.2. Tyrimo, atlikto vertinant užsienio keliautojų judėjimą Lietuvoje pasitelkiant didžiuosius duomenis¹⁴, metu, buvo nustatyta, kad 2023 m. liepos mėnesį didžiausias užsienio turistų apsilankymo srautas funkcinės zonos savivaldybėse buvo fiksuotas Zarasų rajono savivaldybėje. Iš viso šiuo laikotarpiu buvo užfiksuoti 54 862 apsilankę užsieniečiai. Tuo pačiu metu Ignalinos rajono savivaldybės buvo fiksuoti 17 916, Visagine – 7 727 užsieniečiai. Didžiąją

¹⁴ <https://lithuania.travel/lt/profesionalams/tyrimai-ir-duomenys/turizmo-statistika>

daugumą iš jų sudaro Europos Sąjungos šalių gyventojai. To paties tyrimo metu nustatyta, kad užsienio lankytojai VIZA paprastai aplanko keliaudami magistraliniu keliu (A6) (Kaunas–Daugpilis), kertančiu Zarasų savivaldybę (žemėlapis), atskirais atvejais pasiekdami ir Visaginą, arba iš Vilniaus keliaudami Visagino arba Ignalinos kryptimi krašto keliu (102) (Vilnius–Švenčionys–Zarasai). Pritraukiant ir sudominant šiuos keliautojus, plečiant jų apsilankymų geografiją VIZA labai svarbu išnaudoti bendros turizmo rinkodaros, veiklos koordinavimo ir turizmo informacijos skaitmeninimo galimybes.

2.3. Funkcinės zonos savivaldybėse gausu gamtos ir kultūros objektų (žr. I skyrius, 1.4 punktą). Didelius turistų srautus, ypač vasarą, pritraukia kurortinės teritorijos. Žiemos turizmo paslaugas sėkmingai siūlo Ignalina – pasižymi aktyvaus poilsio organizavimu Žiemos sporto centre, sveikatingumo ir sporto renginiais žiemos sezono metu, kūrybiniais plenerais, festivaliais, Zarasai – organizuoja ilgametę tradicinę žiemos renginį ristūnų žirgų lenktynes „Sartai“. Nepriklausomai nuo sezonų turistai, besidomintys energetikos ar urbanistikos temomis, lanko Ignalinos atominę elektrinę ar jos miestą palydovą – Visaginą. Zarasai, be turimo gamtos potencialo, pritraukia įvairius meno kūrėjus (pvz. Saukų meno galerija Zarasuose). Formuojant turistų srautus funkcinėje zonoje VIZA, galima išnaudoti ir kitą įvairialypę ir ilgametę savivaldybių patirtį organizuojant įvairius renginius: Ignalinos žiemos sporto centro ilgametę veiklos patirtį, kur reguliariai organizuojamos įvairios stovyklos, tradicinių renginių organizavimo patirtį, tokių kaip „Visagino country“ festivalis (organizuojamas kasmet Visagine nuo 1993 m.), renginių, organizuotų Zaraso ežero Didžiojoje saloje, patirtis (pvz. „Mėnuo juodaragis“, „Rally Cup“ varžybos ar pan.). Įdomūs lankytojams (turistams) tampa ir nauji renginiai funkcinėje zonoje, tokie kaip „Šiuolaikinio cirko stotelė Visagine“ ar gausiai dalyvių pritraukiantys „Trenkturo“ žygiai gamtoje.

2.4. Objektų gausa, juos pritaikius lankymui, funkcinės zonos savivaldybių teritorijoje leidžia formuoti bendrus turizmo maršrutus, o bendra veikla (rinkodara, skaitmeninimas ir pan.) leis išnaudoti turimą turizmo potencialą ir išlaikyti turistus VIZA ilgesinį laikotarpį, pasiūlant platesnį paslaugų paketą.

3. Aktyvus įsitraukimas į sportinį ugdymą ir sporto veiklas.

3.1. Funkcinėje zonoje pastebimas itin aktyvus įsitraukimas į sportinį ugdymą ir sporto veiklas. 2023–2024 m. m. tarp Ignalinos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokinių, lankančių neformalaus švietimo įstaigas už mokyklos ribų, sporto kryptį yra pasirinkę 42,1 proc. moksleivių, Zarasų rajono savivaldybėje – 44,7 proc., Visagino savivaldybėje – net 56,7 proc. moksleivių. Pažymėtina, kad Visagino savivaldybėje sporto būrelius lankančių vaikų skaičius nuolat didėja: 2021 m. lankė 813 (42,1 proc. visų mokinių), 2022 m. – 1029 (51,7 proc. visų mokinių), 2023 m. – 1115 mokinių (57,7 proc. visų mokinių). Tai rodo didelę ir augančią paklausą neformaliojo ugdymo (sporto krypties) paslaugoms.

3.2. Ignalinos rajono savivaldybėje, garsėjančioje kaip žiemos sporto sostinė, turima sveikatinimo paslaugų infrastruktūra (Žiemos sporto centras, VšĮ „Sveikatinimo parkas“, Ignalinos sporto ir pramogų centras) iš dalies tenkina funkcinės zonos savivaldybių gyventojų poreikius ne tik neformalaus švietimo (slidinėjimo, biatlono, riedučių sporto, plaukimo ir pan. būreliai), bet ir sveikatinimo paslaugų poreikius.

3.3. Žiemos sporto centras, kuriame įrengtos biatlono trasos ir centras, yra vienintelis tokio standarto objektas šalyje. Ignalinos rajono savivaldybėje sporto srityje yra vykdomos 8 ugdymo programos, kuriose populiariausios yra biatlono (5 grupės), slidinėjimo (4 grupės), dviračių sporto (2 grupės). Bendras biatlono būrelius lankančių mokinių skaičius 2023 metais buvo 44 asmenys, slidinėjimo būrelių užsiėmimus lankė 49 moksleiviai, dviračių – 19 moksleivių. 2023 m. Visagino savivaldybėje biatlono būrelius lankė 41 moksleivis, slidinėjimo – 28 moksleiviai. Zarasų rajono savivaldybėje sporto srityje vykdomos 8 ugdymo programos, sporto centro užsiėmimus lanko 239 mokiniai.

3.4. Potencialas svarbus tiek vietos ekonomikai skatinti (kuriant susijusius produktus), švietimui (išlaikant aukštą paslaugų pasiūlą), aktyviam

laisvalaikiui ir turizmui, sveikatinimui. Prie regiono gyventojų aktyvaus gyvenimo būdo, sveikatos stiprinimo ir sveikatingumo ugdymo ženkliai prisidėtų planuojami įrengti žygių takai Visagine, sveikatinimo takas Ignalinoje ir pan.

Galimybės ir grėsmės

1. Galimybės, kuriomis pasinaudojus VIZA galėtų spręsti problemą:

1.1. Mažėjant prie šalies didžiųjų miestų esančių Laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) ir pramoninių parkų didelių sklypų pasiūlai, didės paklausa suformuotoms, aprūpintoms reikiama inžinerine ir susisiekimo infrastruktūra pramoninėms ir komercinėms teritorijoms, kurias galės pasiūlyti funkcinė zona VIZA. Suformavus pramoninių ir komercinių teritorijų pasiūlą, augs savivaldybių investicinis patrauklumas, bus pritrauktos investicijos, sukurtos naujos darbo vietos, prisidėsiančios prie funkcinės zonos ekonominio potencialo didinimo ir socialinės atskirties mažinimo.

1.2. Sparčiai besiplėtojant kūrybinėms industrijoms, yra galimybė pritraukti šio augančio sektoriaus verslus, parengus konkurencingą su kitais regionais paslaugų SVV paketą ir sudarius patogaus darbo urbanizuotoje aplinkoje ir kartu gamtoje sąlygas.

1.3. Didėjant gyventojų susidomėjimui sveika gyvensena ir išnaudojant funkcinės zonos potencialą, galima išnaudoti augančią sveikatos turizmo ir poilsio paslaugų paklausą.

2. Grėsmės, kurių gali išvengti VIZA spręsdama problemą:

2.1. Didėjantys socialiniai-ekonominiai skirtumai tarp regionų gali padidinti investicinę riziką dėl apsirūpinimo reikiamos kvalifikacijos darbuotojais, lemti nepakankamą paklausą gaminamai produkcijai ar teikiamoms paslaugoms. Tai gali riboti funkcinės zonos savivaldybių investicinio patrauklumo didinimo pastangas, pareikalauti daugiau finansinių, administracinių ir žmogiškųjų išteklių. Dėl „atsiliekančio regiono“ įvaizdžio savivaldybių teritorijos gali būti mažiau lankomos turistų, tai mažins turizmo išteklių potencialo panaudojimo efektyvumą.

2.2. Augantis turizmo sektoriaus konkurencingumas kituose Lietuvos regionuose ir kaimyninėse šalyse gali sumažinti potencialių vietinių ir užsienio turistų srautus. Atsižvelgiant į tai, kad funkcinės zonos savivaldybės pagal Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą yra priskirtos daugiarūšio susisiekimo rekreaciniam koridoriui Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena, sumažėjęs turizmo konkurencingumas šalies lygiu gali turėti ženklią įtaką VIZA ekonomikai.

2.3. Senstanti visuomenė ir emigracija lemia mažėjančią ekonominį potencialą ir aukštesnę socialinės atskirties lygį, sudėtingiau užtikrinti socialinę gerovę, palaikyti darbuotojų pasiūlą ir gyventojų sveikatą.

Teritorijos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSGG) analizė
1 Problema: Mažėjantis ekonominis potencialas ir aukštas socialinės atskirties lygis

Silpnybės		Stiprybės
Žemas funkcinės zonos savivaldybių investicinis patrauklumas	←→	Laisvi žemės plotai pramoninėms ir komercinėms teritorijoms formuoti, kūrybinių industrijų ir inovatyvios socialinės ekonomikos potencialas
Nepakankamai išnaudojamas turizmo potencialas (nepritaikyti gamtos ir kultūros objektai lankymui, trūksta viešosios turizmo infrastruktūros, nevystomi bendri turizmo maršrutai, nėra bendrų rinkodaros priemonių ir skaitmeninių sprendimų turizmo plėtrai)	←→	Gamtinio ir kultūrinio turizmo išteklių unikalumas ir gausa
Aukšta socialinė atskirtis (nepakankama neformalaus švietimo paslaugų pasiūla ir kokybė, neužtikrinta funkcinės zonos gyventojų sveikata ir socialinė gerovė)	←→	Aktyvus įsitraukimas į sportinį ugdymą ir sporto veiklas
Galimybės		Grėsmės
Mažėjanti prie didžiųjų šalies miestų esančių LEZ ir pramoninių parkų didelių sklypų pasiūla	←→	Didėjantys socialiniai ir ekonominiai skirtumai tarp regionų
Sparčiai besiplėtojančios kūrybinės industrijos	←→	Augantis turizmo sektoriaus konkurencingumas kituose Lietuvos regionuose ir kaimyninėse šalyse
Didėjantis gyventojų susidomėjimas sveika gyvensena	←→	Senstanti visuomenė, emigracija

Pasinaudojant funkcinėje zonoje VIZA esančiais laisvais žemės plotams pramoninėms ir komercinėms teritorijoms formuoti bei turimu kūrybinių industrijų ir inovatyvios socialinės ekonomikos potencialu ir pašalinus VIZA savivaldybių investicinį patrauklumą ribojančius trūkumus (įrengiant (sutvarkant) teritorijas, įkuriant bendradarbystės erdves (jų tinklą) bei vykdant bendras rinkodaros priemones investuotojams ar kūrybos ekonomikos subjektams) gali pasireikšti išorinių veiksnių (galimybių), tokių kaip mažėjanti prie didžiųjų šalies miestų esančių LEZ ir pramoninių parkų didelių sklypų pasiūla ir kūrybinių industrijų plėtra. Taip gali būti sumažintas didėjančių socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų grėsmės poveikis.

Funkcinė zona VIZA, turinti gausius ir išskirtinius gamtinio ir kultūrinio turizmo išteklius, su sąlyga, kad įgyvendinant strategiją pritaikys juos lankymui, sukurs ir modernizuos viešąją turizmo infrastruktūrą, vystys bendrus turizmo maršrutus, sukurs bendros rinkodaros priemones ir skaitmeninius sprendimus turizmo plėtrai, gali padėti išvengti augančio turizmo sektoriaus konkurencingumo kituose Lietuvos regionuose ir kaimyninėse šalyse grėsmės.

Funkcinės zonos VIZA gyventojai yra aktyviai įsitraukę į sportinį ugdymą ir sporto veiklas. Jeigu įgyvendinant strategiją bus sukurtos naujos bendros visai funkcinėi zonai viešosios paslaugos ir tai prisidės prie socialinės atskirties mažinimo (padidinant neformalaus švietimo paslaugų pasiūlą ir kokybę, prisidedant prie funkcinės zonos gyventojų sveikatos ir socialinės gerovės pagerinimo), bus pasinaudota tokiau išoriniu veiksniu (galimybe) kaip didėjantis gyventojų susidomėjimas sveika gyvensena bei sušvelnintos didėjančių socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir senstančios visuomenės, emigracijos pasekmės.

II SKYRIUS
TIKSLAI IR UŽDAVINIAI IR JŲ VERTINIMO RODIKLIAI

Tikslas (-ai)	Poveikio rodiklis (-iai)	Poveikio rodiklio (-ių) reikšmės			Uždaviniai	Uždavinių rezultato rodikliai	Uždavinių rezultato rodiklių reikšmės		
		Pradinė	Tarpinė	Siekiamą			Pradinė	Tarpinė	Siekiamą
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Paskatinti funkcinės zonos ekonominį augimą ir mažinti socialinę atskirtį, pasitelkiant turimus išteklius	Gyventojų užimtumo lygis (15–64 metų), proc.	69,0 (2022)	69,2 (2025)	69,7 (2029)	Sudaryti sąlygas tvariai verslo plėtrai	Sukurtos arba atkurtos teritorijos, naudojamos ekonominei, rekreacinei ar turizmo paskirčiai, ha	0	0	16,39
						Dviračiams skirtos infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	0	0	2500
						Numatomas išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, tonos CO ₂ ekvivalentu per metus	n. d.	n. d.	n. d.
						Metinis konsoliduotų viešųjų paslaugų vartotojų skaičius, vartotojai per metus	0	0	11290
						Bendrai teikiamų viešųjų paslaugų skaičius, vnt.	0	0	1
	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus, tūkst. Eur	19,0 (2022)	20,9 (2025)	24,4 (2029)	Pritaikyti turizmo, gamtos ir kultūros objektus lankymui	Sukurtos arba atkurtos teritorijos, naudojamos ekonominei, rekreacinei ar turizmo paskirčiai, ha	0	0	188,82
						Dviračiams skirtos infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	0	0	2600
						Bendrai teikiamų viešųjų paslaugų skaičius, vnt.	0	0	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
						Metinis konsoliduotų viešųjų paslaugų vartotojų skaičius, vartotojai per metus	0	0	14320
	Skurdo rizikos lygis, proc.	27,7 (2022)	24,7 (2025)	20,8 (2029)	Sukurti viešųjų paslaugų infrastruktūrą	Socialiai pažeidžiamų, socialinę riziką (atskirtį) patiriančių asmenų, gavusių paslaugas naujoje ar modernizuotoje infrastruktūroje, skaičius per metus, asmenys per metus	0	0	25
						Bendrai teikiamų viešųjų paslaugų skaičius, vnt.	0	0	3

-

**IV SKYRIUS
INTEGRUOTO POŽIŪRIO APRAŠYMAS**

Integruoto požiūrio, kurio laikomasi rengiant ir įgyvendinant Strategiją, aprašymas		
Strategijos atitiktis integruotą požiūrį užtikrinantiems principams	Veiksmams prisidedama prie efektyvesnio dviejų ar daugiau Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nustatytų savivaldybių funkcijų vykdymo.	<p>Funkcinės zonos VIZA strategijos veiksmams bus prisidedama prie efektyvesnio šių Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nustatytų savivaldybių funkcijų vykdymo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sąlygų verslo ir turizmo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas (VSI 6 straipsnio 38 punktą); ✓ ikimokyklinio ugdymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas (VSI 6 straipsnio 8 punktą); ✓ socialinių paslaugų teikimo užtikrinimas planuojant ir organizuojant socialines paslaugas, kontroliuojant bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę, taip pat socialinių paslaugų įstaigų steigimas ir išlaikymas (VSI 6 straipsnio 12 punktą); ✓ savivaldybių sveikatinimo priemonių planavimas ir įgyvendinimas; parama savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūrai (VSI 6 straipsnio 18 punktą).
	Iš kiekvienam uždaviniui priskirtų veiksmų visumos naudą gaus tikslinės grupės dviejose ar daugiau tarpusavyje besiribojančiose ir socialiniais ir (ar) ekonominiais ryšiais susijusiose arba potencialiai tokius ryšius galinčiose suformuoti savivaldybėse.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uždaviniui „Sudaryti sąlygas tvariai verslo plėtrai“ priskirti veiksmai sukurs Visagino, Ignalinos rajono, Zarasų rajono savivaldybėse infrastruktūrą verslui ir investicijoms pritraukti, bus sukurtas bendradarbiavimo centrų tinklas Visagine, Ignalinoje ir Zarasuose pagal pasirinktas specializacijas, taip pat bus sukurtos bendros viešosios paslaugos, kuriomis galės naudotis tiek VIZA gyventojai, tiek investuotojai. ✓ Uždaviniui „Pritaikyti turizmo, gamtos ir kultūros objektus lankymui“ priskirti veiksmai sukurs ar pagerins infrastruktūros objektus VIZA savivaldybėse, bus sukurti bendri turizmo maršrutai ir viešosios paslaugos, kuriais naudosis ne tik besiribojančių savivaldybių

		<p>gyventojai, bet ir turistai, keliaujantys Lietuvoje. Uždavinyje numatyti neinvesticinio pobūdžio veiksmai, kuriais bus užtikrinamas bendras atitinkamos infrastruktūros naudojimas ir paslaugų teikimas.</p> <p>✓ Uždaviniui „Sukurti viešųjų paslaugų infrastruktūrą“ priskirti veiksmai sukurs ar pagerins infrastruktūros objektus VIZA savivaldybėse, bus sukurtos naujos viešosios paslaugos, kuriomis naudosis besiribojančių savivaldybių gyventojai. Uždavinyje yra numatytas neinvesticinio pobūdžio veiksmas, kuriuo bus užtikrinamas bendras atitinkamos infrastruktūros naudojimas ir (ar) paslaugų teikimas.</p>
	<p>Veiksmai įgyvendinami taikant integruotų teritorinių investicijų metodą.</p>	<p>Funkcinės zonos VIZA strategijos veiksmai įgyvendinami taikant integruotų teritorinių investicijų metodą ir strategijos veiksmų visuma prisideda prie 2021-2027 m. ES fondų investicijų programos Lietuvai (toliau ESIFP) 5-ojo prioriteto „Piliečiams artimesnė Lietuva“ ir prie ESFIP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ 4.8. uždavinio „Vienodų galimybių už prieinamą kainą laiku gauti kokybiškas ir tvarias paslaugas, įskaitant paslaugas, kuriomis skatinamos galimybės gauti būstą ir į asmenį orientuotą priežiūrą, įskaitant sveikatos priežiūrą; modernizuoti socialinės apsaugos sistemas, be kita ko, skatinti, kad būtų suteikta galimybė naudotis socialine apsauga, daugiau dėmesio skiriant vaikams ir palankių sąlygų neturinčioms grupėms; gerinti sveikatos priežiūros sistemų ir ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą, taip pat ir neįgaliesiems, rezultatyvumą ir tvarumą“; - 8 prioriteto „Skatinti darnų įvairiarūši judumą miestuose“ 8.1 uždavinio „Tvarus judumas mieste“. <p>Strategijos tikslo pasiekimui ir uždavinių įgyvendinimo planuojama pasinaudoti ir kitais (INTERREG Europe, URBACT ir kt.) finansavimo šaltiniais, inicijuojant papildomus projektus.</p>

V SKYRIUS
PARTNERIŲ DALYVAVIMAS RENGIANČIŲ IR ĮGYVENDINANČIŲ STRATEGIJĄ

Partnerių dalyvavimo rengiant ir įgyvendinant Strategiją aprašymas		
Etapas	Įtraukimo priemonės	Dalyviai
Rengimas	Funkcinės zonos VIZA strategijos rengimo darbo grupių konsultacinė sesija su Vietos veiklos grupių, vykdančių veiklą VIZA teritorijoje, atstovais (2022 m. balandis)	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, visuomenė
	Kūrybinės dirbtuvės su Ignalinos rajono savivaldybės kūrybinių industrijų atstovais (2022 m. spalio)	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, visuomenė
	Susitikimas su Zarasų rajono verslo atstovais (2023 m. liepa)	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, verslas, visuomenė
	Viešasis susirinkimas (susitikimas) su Ignalinos rajono savivaldybės turizmo paslaugų teikėjais (2024 m. kovas)	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, verslas, visuomenė
	Strategijos projekto viešinimas visuomenei savivaldybių interneto svetainėse, sudarant galimybes visuomenei susipažinti su strategijos projektu ir pateikti pastabas ir pasiūlymus (2024 m. gegužė–birželis)	Visuomenė
Strategijos įgyvendinimas	Numatoma kasmet vis kitoje savivaldybėje rengti po renginį strategijos įgyvendinimo aptarimui ir pasiūlymams keitimams ar papildymams	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, verslas, visuomenė
	Numatoma kasmet parengti po pranešimą apie strategijos įgyvendinimą ir talpinti savivaldybių interneto svetainėse, sudarant galimybes Partneriams ir visuomenei teikti pasiūlymus dėl strategijos tobulinimo	Nevyriausybinių organizacijų, socialiniai ekonominiai partneriai, verslas, visuomenė